

Гурін Р. А.,
здобувач вищої освіти
факультету службово-бойової діяльності НГУ
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:
Бейкун А. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
та правоохоронної діяльності
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Як підкреслюється у науковій літературі з питань національної безпеки, - захист життєво важливих інтересів держави є важливою умовою збереження вільного розвитку громадянського суспільства та держави. І відповідальність за необхідний всебічний захист національних інтересів покладається на широке коло суб'єктів забезпечення національної безпеки. У свою чергу, сфера безпеки суспільних відносин ґрунтується, у першу чергу, на Конституції України, Законі України «Про національну безпеку України», іншими нормативно-правовими актами та ратифікованими Україною міжнародними договорами та угодами [1, с. 24].

Збройна агресія російської федерації проти України, яка розпочалася у 2014 році з анексії Криму та продовжилася вторгненням на Донбас, а потім масштабним вторгненням у 2022 році, стала безпрецедентним викликом для Української держави, її суспільства та міжнародної спільноти. У відповідь на ці події, перед Україною постала необхідність розробки і вдосконалення правових механізмів для відсічі агресії та забезпечення захисту прав людини. Збройний конфлікт на території України має не лише військовий, але й серйозний правовий аспект, що вимагає розв'язання багатьох проблем, пов'язаних із застосуванням міжнародного та національного права.

Як зазначає В. Колюх, на міжнародному рівні, агресія російської федерації чітко підпадає під кваліфікацію порушення основоположних принципів Статуту ООН, який забороняє застосування сили у міждержавних відносинах. Дії росії становлять акт агресії відповідно до Резолюції 3314 Генеральної Асамблеї ООН, що дозволяє Україні використовувати право на самооборону, передбачене статтею 51 Статуту ООН. Це положення надає Україні велику політичну перевагу, а саме: як індивідуальне, так і колективне право на захист від нападу за допомогою міжнародної підтримки. Міжнародна допомога, включаючи

військову підтримку від країн НАТО та інших партнерів, є легітимною з точки зору міжнародного права, оскільки Україна скористалася своїм правом на самооборону [2, с. 412].

Однак, існує значна кількість правових проблем, пов'язаних із відповідальністю російської федерації за агресію. Відсутність ефективних міжнародних механізмів, які б змогли притягнути росію до відповідальності, - є однією з ключових проблем сучасної системи міжнародного права, сучасної системи колективної безпеки. Держава-агресор - російська федерація, маючи право вето у Раді Безпеки ООН, блокує будь-які рішення, які могли б унеможливити або, принаймні, суттєво обмежити її агресивну діяльність. Це призводить до того, що система колективної безпеки виявляється неспроможною ефективно реагувати на виклики, що виникають у результаті агресії з боку цього деструктивного та агресивного постійного члена Ради Безпеки. В таких умовах стає актуальним питання створення міжнародного трибуналу для розслідування злочинів агресії та інших воєнних злочинів, скоєних росією та її союзниками під час повномасштабної війни в Україні. Подібний трибунал міг би стати важливим інструментом для відновлення справедливості і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні міжнародного гуманітарного права.

Водночас, на національному рівні, Україна активно адаптує своє національне законодавство для ефективної протидії збройній агресії. Зокрема, впровадження воєнного стану в Україні, відповідно до закону «Про правовий режим воєнного стану», забезпечує необхідні правові механізми для мобілізації всіх ресурсів держави у боротьбі з агресором. Однак, виникають нові виклики, пов'язані з правовим регулюванням суспільних відносин в умовах війни. Одним з таких викликів є необхідність забезпечення захисту прав цивільного населення, яке опинилося в зоні бойових дій. Як підкреслює ряд науковців, особливо важливо в умовах війни забезпечити відповідність дій держави міжнародним стандартам прав людини та міжнародного гуманітарного права, щоб уникнути звинувачень у порушеннях та забезпечити захист цивільного населення, цивільних громадян України від воєнних ризиків [3, с. 316; 4, с. 219].

Однією з найбільш актуальних проблем залишається документування воєнних злочинів, скоєних на території України, та забезпечення справедливого правосуддя для осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів. Росія систематично порушує норми міжнародного гуманітарного права, зокрема, Женевських конвенцій, що стосуються захисту цивільного населення під час війни. Ці порушення включають обстріли цивільної інфраструктури, вбивства мирних жителів, катування, незаконне переміщення та інші форми насильства. Україна та міжнародна спільнота активно працюють над документуванням цих злочинів для подальшого розслідування та притягнення винних до відповідальності [4, с. 401].

Іншою серйозною проблемою залишається ефективність санкційної політики щодо російської федерації. З одного боку, запроваджені економічні санкції проти ключових секторів російської економіки вже мали значний негативний вплив на її економічну стабільність. Проте, ці санкції не завжди є

достатньо ефективними для стримування агресії. Більше того, деякі країни або міжнародні компанії продовжують співпрацю з росією, що ставить під загрозу ефективність санкцій. Необхідним є посилення санкційного режиму та створення механізмів для контролю за їхнім дотриманням [5, с. 31; 6, с. 153-154].

Окрім того, важливим аспектом є правове регулювання отримання та використання військової допомоги від міжнародних партнерів. Україна активно отримує військову техніку, озброєння та іншу допомогу для захисту своєї території, але це вимагає ретельного правового регулювання для забезпечення належного контролю та звітності. Нажаль, мають місце непоодинокі корупційні скандали, пов'язані з неналежним використанням міжнародної гуманітарної та іншої допомоги. Важливо також забезпечити, щоб міжнародна допомога використовувалася відповідно до міжнародних норм і стандартів, аби уникнути можливих порушень, які можуть бути використані агресором для дискредитації українських зусиль [7].

Враховуючи всі ці виклики, правове регулювання відсічі збройної агресії потребує подальшого вдосконалення. Одним із ключових напрямків є адаптація національного законодавства до нових реалій війни, що включає питання: забезпечення прав і свобод населення, регулювання міжнародної допомоги, правової відповідальності агресора та захисту державних інтересів на міжнародній арені. Також актуальним є розвиток міжнародних механізмів, які б дозволили притягти агресора до відповідальності та забезпечити справедливість для постраждалих від агресії.

Таким чином, проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України є багатограними та комплексними. Вони включають як внутрішні питання, пов'язані з регулюванням правових механізмів у самій Україні, так і міжнародні аспекти, пов'язані з реакцією світової спільноти на агресію. Вирішення цих проблем вимагає злагодженої роботи на всіх рівнях: від національних інститутів до міжнародних організацій, які спільними зусиллями можуть забезпечити правову відсіч агресії та відновлення справедливості.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя: Матеріали XIII міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (Львів, 28-29 грудня 2023 року): *тези доповідей* / Відп. ред. П.О. Куцик. Львів: 2023. 242 с.
2. Колух Валерій. Правове регулювання оборони України: теоретичні аспекти. Концептуальні засади розвитку адміністративно-правової науки. С. 404-433.
3. Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні: *дис. ... докт. юрид. наук*: 12.00.07. Харків, 2016. 574 с.
4. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: *збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.-практ. конф.* (м. Львів, 09 грудня

2022 р.) / за заг. ред. І.В. Красницького. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 524 с.

5. Коцюбо І. В. Стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб як санкція: правова природа. *Правова держава*. № 55, 2024. С. 29-39.

6. Троцюк Н., Гончарук О. Компенсація шкоди, завданої порушенням прав громадян України внаслідок збройної агресії російської федерації: проблеми та перспективи подальшого правового регулювання. *Scientific works of national aviation university. series: law journal "air and space law"*. 2023. Т. 4, № 69. С. 151–158.

7. Бутенко М. П., Гріненко О. І., Кутовий О. П., Васюхно С. І. Модель управління процесом забезпечення сил оборони боєприпасами при проведенні операцій з відсічі збройної агресії. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*. № 2(75), 2022. С. 100–108.